

TRABLE

slovníček
symbolů

3D tisk

3D tiskárny umí z digitální předlohy (3D modelu) vyrábět fyzické trojrozměrné předměty. Výsledný produkt vzniká postupným nanášením jednotlivých vrstev materiálu na sebe, a to buď metodou tavení nebo spékání. Díky nízkým pořizovacím nákladům nacházejí 3D tiskárny čím dál častější uplatnění v domácnostech. Jejich majitelé si mohou snadno vytisknout např. vlastní květináč, chybějící postavičku do hry či vánoční ozdobu.

Aktualizace

Aktualizace je proces, při kterém se do počítače, tabletu či chytrého telefonu instaluje novější verze jejich programového vybavení, ať už se jedná o operační systém, pracovní nástroje či aplikace za účelem zábavy. Aktualizaci provádíme buď z důvodu přechodu na novější verzi softwaru, jež nabízí různá vylepšení v podobě nových funkcí, nebo za účelem opravy bezpečnostních a jiných chyb.

Antivirus

Antivirus je program, který chrání naše zařízení, jako je počítač, tablet či chytrý telefon proti virům (škodlivým programům). S nákupem těchto zařízení bychom měli myslet na jeho bezprostřední instalaci a dále především na jeho pravidelnou aktualizaci. Když na náš mobil následně zaútočí zákeřný virus, antivirový program nás na tuto skutečnost upozorní a udělá vše pro to, aby jej zneškodnil.

Aplikace

Na vše dnes existují aplikace – na komunikaci s přáteli, hraní her, sledování sportovních výkonů apod. Dříve než aplikaci do mobilu stáhneme, měli bychom se podívat na její hodnocení v Google Play či App Store, abychom si nenainstalovali program, v němž ostatní

uživatelé našli chyby nebo bezpečnostní hrozby. Dále se zajímejme o to, jaký je její počet stažení a pro jakou věkovou kategorii je určena (PEGI).

Avatar

Avatarem označujeme buď virtuální postavu ve hře nebo také profilový obrázek na sociálních sítích či diskuzních fórech. Doporučujeme zvolit např. fotku domácího mazlíčka či využít jeden z programů, který skutečnou fotografii přemění na animovanou, kde již není rozpoznatelné, jak ve skutečnosti vypadáte. Jako „profilovku“ rozhodně nepoužívejte fotku v plavkách či v jinak vyzývavé pozici.

Bezpečně na netu

V rámci projektu Bezpečně na netu, jehož koordinátorem je sdružení CZ.NIC, vznikají různé osvětové materiály jako např. seriál Jak na Internet, kniha Jak na Internet – bezpečně, film Maturant a v neposlední řadě mnohonásobně oceněný seriál #Martyisdead. Více informací o projektu naleznete na www.bezpecnenanetu.cz.

Binární kód

Binární kód se skládá z řady jedniček a nul. Počítačům a podobným zařízením je potřeba všechny příkazy a data zadat v binární podobě. K tomu využíváme programovací jazyky, které umí pomoci překladačů nebo interpretů přepsat příkazy, texty, obrázky či zvuk do strojového kódu právě v podobě jedniček a nul.

Blokace

Pokud nás někdo opakovaně obtěžuje, ať už na sociálních sítích, instant messengerech nebo nám píše nežádoucí SMS či neustále volá, můžeme si jej zablokovat. Stačí pouze daný kontakt či telefonní

číslo v mobilu vyhledat a jedním, dvěma kliknutími zablokovat (volba se nejčastěji nachází pod třemi tečkami v pravém horním rohu obrazovky). Na sociálních sítích pak kontakt můžeme jednoduše odebrat.

Bluetooth

Bluetooth představuje bezdrátovou technologii, pomocí které lze na kratší vzdálenost propojit dvě a více zařízení. Prostřednictvím Bluetooth se můžete připojit např. k bezdrátovým sluchátkům, reproduktoru, chytrým hodinkám či jinému mobilnímu telefonu. V případě, že tato zařízení aktuálně nepoužíváte, doporučujeme Bluetooth na mobilu vypínat, abyste nebyli neustále v hledáčku mobilů ve vašem okolí. Viditelnost zařízení lze ale i potlačit.

CAPTCHA

CAPTCHA je zkratka pro tzv. Turingův test, který spočívá v zobrazení obrázku s deformovaným textem. Úkolem uživatele je zobrazený text opsat do příslušného kontrolního políčka. Tento test má za cíl zamezit internetovým robotům např. odesílat formuláře nebo spamovat diskuzní fóra.

Darknet

Darknet neboli temná síť je překryvná síť, která využívá internet, ale připojíme se k ní pouze prostřednictvím speciálního softwaru nebo nastavení. Jedná se o prostředí, kde identitu uživatelů chrání šifrovací technologie, takže je velmi obtížné je vysledovat. Proto zde mj. kvete nezákonná činnost jako obchod se zbraněmi a drogami.

Den bezpečnějšího internetu

Tento den zasvěcený osvětě a prevenci připadá každý rok na druhé únorové úterý. Národním koordinátorem Dne bezpečnějšího

internetu je sdružení CZ.NIC, které při této příležitosti pořádá různé vzdělávací semináře.

Digitální stopa

Virtuální prostředí bohužel není anonymní. Každý uživatel vytváří svou činností na internetu tzv. digitální stopu. Záznamy o činnosti uživatele se uchovávají už v samotném zařízení (mobil, počítač, chytré hodinky aj.). Další informace jsou pak ukládány v podobě příspěvků na sociálních sítích, diskuzí pod články, fotografií, blogů, vlogů, ale i prostřednictvím internetových nákupů či prodejů.

Dislike (dislajk)

Lidé mají možnost na některých sociálních sítích vedle lajku značícího pochvalu používat i takzvaný dislajk. Tím vyjadřují svou nelibost a nesouhlas s daným příspěvkem. Mnoho uživatelů však k příspěvkům vkládá negativní komentáře, někdy až nenávistné povahy. Ti, kteří vyjadřují nenávisť na veřejných fórech a sociálních sítích, jsou nazýváni hateři.

Doména .cz

Podobně jako má každá země svou mezinárodní poznávací značku, vlastní i svou internetovou doménu. Ty české mají koncovku .cz a jejich správcem je sdružení CZ.NIC.

Emoji (emodži)

Mnoho lidí na sociálních sítích vyjadřuje své pocity pomocí kreslených obrázků, k čemuž slouží právě emodži. V textové komunikaci je těžší vystihnout jedním slovem velkou radost, smutek, rozčilení či sarkasmus, ale doprovodným obrázkem můžeme sdělení vtisknout nový rozměr a všichni hned pochopí, jakou emoci právě cítíme.

E-podpis

E-podpis neboli elektronický podpis může mít různé podoby. Prostý elektronický podpis používá většina z nás každý den. Jedná se např. o uvedení jména a příjmení na konci e-mailu. Pokud chceme podpis používat pro právně uznatelnou komunikaci (jednání se státními orgány nebo podpis smlouvy), musíme si opatřit tzv. kvalifikovaný elektronický podpis. Ten nám vydá některá z certifikačních autorit (např. Česká pošta).

E-shop

E-shop neboli internetový obchod je webová aplikace sloužící primárně k prodeji a nákupu zboží. Na e-shopu dnes můžeme zakoupit téměř cokoli – potraviny, drogerii, oblečení, hračky, elektroniku, nábytek atd. Stačí si jen vybrat z katalogu produktů a vložit vybrané zboží do virtuálního nákupního košíku, poté přejít k objednávce, zboží zaplatit a následně vyčkat na jeho doručení.

Fantomová vibrace

Fantomová vibrace je spojená s nadměrným užíváním mobilního telefonu, tzv. nomofobií. Jedná se o poruchu vnímání projevující se tak, že slyšíme neexistující zvonění, případně cítíme vibrace mobilního telefonu i přesto, že máme telefon vypnutý nebo v tichém režimu.

Gesto

Gesto je jednou z možností, jak si ochránit své chytré zařízení (telefon, tablet či počítač) před vstupem nezvané osoby. Stačí spojit jen pár bodů. Dejte si však pozor na to, abyste gesto nevytvořili příliš jednoduché, např. ve tvaru písmene C, O, N, S, M či L. Spojovat lze i body, které nejsou bezprostředně vedle sebe.

GDPR

GDPR (General Data Protection Regulation) je obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Má za cíl hájit co nejvíce práva občanů Evropské unie proti neoprávněnému zacházení s jejich daty včetně osobních údajů. GDPR se týká všech firem a institucí, ale i jednotlivců a on-line služeb. Díky tomuto nařízení nemůže nikdo shromažďovat osobní údaje bez našeho souhlasu, a pak nám zasílat např. reklamní e-maily.

Hashtag

Hashtag je slovo, fráze či věta označená znakem #. Používá se na sociálních sítích, především na Instagramu či Twitteru. Využívá se k označení článků, dokumentů, fotografií či příběhů, aby jejich klíčový obsah byl snadno dohledatelný. Např. pod #Dobble najdeme různé varianty a fotografie této oblíbené hry.

Hacker

V dnešní době má tento pojem především negativní význam, protože zákeřní hackeři zneužívají své schopnosti k proniknutí do cizích počítačů a sítí za účelem získání citlivých informací a např. následného vydírání. V původním významu to tak nebylo. Hackerem byl označován velmi schopný IT odborník, kterému se dnes říká spíše guru, geek či nerd.

Hoax

Pojmem hoax označujeme falešnou či poplašnou zprávu, která varuje před neexistujícím nebezpečím nebo nabádá k nějakému jednání a uděluje rady „ověřené odborníky“. Prověřujte si informace, na něž narazíte na internetu nebo vám jsou zaslány prostřednictvím e-mailu, SMS či instant messengerů. Na www.hoax.cz najdete pravidelně aktualizovanou databázi falešných zpráv.

https://

Těmito písmeny začíná adresa zabezpečených webových stránek v příkazovém řádku prohlížeče (Firefox, Google Chrome, Internet Explorer...). HTTPS značí zkratku anglického výrazu „Hypertext Transfer Protocol Secure“ a na rozdíl od nezabezpečeného protokolu HTTP se jedná o protokol umožňující zabezpečenou komunikaci v počítačové síti mezi webovým prohlížečem a webovým serverem. Když půjdete např. na stránky své banky, pohlídejte si, aby URL adresa obsahovala za písmeny HTTP ještě písmeno S.

Chytré hodinky

Chytré hodinky lze spárovat přes Bluetooth se svým chytrým telefonem. Mobil pak můžeme nechat klidně v batohu, protože hodinky nám oznámí příchozí hovor, SMS, ale i zprávu ze sociálních sítí. Mohou měřit tepovou frekvenci, počet ušlých kroků, ale dokážou monitorovat i náš spánek. Dejte si však pozor na závislost. Pokud máte hodinky neustále na ruce, nutí vás kontrolovat každé oznámení a příchozí hovory.

Influencer

Za influencera označujeme člověka, který prostřednictvím sociálních sítí ovlivňuje velké množství lidí. Nejčastěji se jedná o youtubery, streamery, instagramery a musery. Někteří influenceré mají statisíce až miliony fanoušků. Ti nejznámější prodávají i svůj merch (zboží) – trička, mikiny, náramky, čepice, batohy a další produkty, jež nesou jejich „značku“.

Internet

Internet je celosvětový systém počítačových sítí, které jsou propojené pomocí tzv. síťových uzlů. Uzlem pak může být počítač nebo zařízení

Kryptoměna

Kryptoměna je novodobý druh peněz existujících pouze v elektronické podobě. Nejznámějším a nejrozšířenějším zástupcem je Bitcoin, který lze koupit v internetové směnárně, na burze či v bitcoinmatu. V České republice můžeme s Bitcoinem platit jen v některých e-shopech, kamenných obchodech, vybraných kavárnách či restauracích.

Kybergrooming

Kybergrooming je druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií. Útočník s obětí komunikuje s cílem vyvolat v ní důvěru, vylákat ji na schůzku a zpravidla sexuálně zneužít. Na internetu je velice snadné vydávat se za někoho jiného, proto buďte obezřetní a své virtuální kamarády si prověřujte, např. vyžádáním fotografie se specifickým obsahem (s vaším jménem a aktuálním datem napsaným na papíře).

Kyberšikana

Kyberšikana je opakované násilné chování za použití digitálních technologií. Nejčastěji se jedná o zasílání urážlivých a zastražujících textových zpráv, pořizování fotografií a videí za účelem ponížení oběti či vytváření příspěvků na sociálních sítích, kde je oběť urážena a zesměšňována.

Like (lajk)

Pomocí lajků označujeme příspěvky na sociálních sítích, které se nám líbí. Tvůrci sociálních sítí zavedli „like“, aby jejich uživatelé mohli

jednoduše hodnotit zveřejňovaný obsah a aby autoři příspěvků byli více motivováni vytvářet nové. Lajky lidem působí radost a zároveň je svádí sociální sítě neustále navštěvovat.

Linka bezpečí

Posláním Linky bezpečí je poskytovat pomoc dětem a studentům do 26 let s řešením náročných životních situací i každodenních starostí a problémů, a to prostřednictvím telefonu (116 111), e-mailu či chatu. Provozuje též rodičovskou linku za účelem pomoci rodinám, jež se nacházejí v krizové situaci. Linka bezpečí je partnerem evropského projektu Safer Internet Centre, který koordinuje sdružení CZ.NIC. Více informací a kontaktů najdete na www.linkabezpeci.cz.

Modré světlo

Mobily, tablety, počítače či televize vyzařují tzv. modré světlo, které ve večerních hodinách negativně ovlivňuje fyziologické procesy v našem těle. Zhoršuje kvalitu spánku, ale může způsobit i jiné zdravotní obtíže. Modré světlo je totiž přirozenou složkou denního světla. Nejvíce ho bývá po rozednění a s blížícím se západem slunce ubývá a začíná převažovat červená složka. Doporučuje se tedy minimálně dvě hodiny před spaním nepoužívat žádnou elektroniku s modrým světlem.

Off-line

Pojem off-line značí odpojení se od internetu. Avšak mnoho aplikací funguje i v tomto režimu. V dnešní přehlcené době se pod pojmem off-line často skrývá aktivita mimo digitální technologie, např. procházka v parku bez mobilu v kapse. Dokonce se čím dál tím více objevují výzvy k zapojení do off-line dne, kdy nepoužijete mobil, tablet, ani počítač. Vyzkoušejte si to také. Co třeba někdy o víkendu?

On-line

Pojem on-line značí připojení k internetu, ať už prostřednictvím Wi-Fi sítě, kabelové přípojky či dat od mobilních operátorů. Být on-line dnes označuje stav, kdy jsme připojeni k sociálním sítím, instant messengerům, e-mailu a dalším aplikacím a jsme schopni okamžitě reagovat na komentáře či zprávy od virtuálních přátel.

ON-LINE ZOO

Kniha ON-LINE ZOO seznamuje nejmenší čtenáře se základy bezpečného chování na internetu. Díky ní nahlédnete do neobyčejné zoologické zahrady, kde všechna zvířátka používají internet. Kniha byla přeložena z rakouského originálu Der Online-Zoo. Můžete si ji přečíst či poslechnout zdarma na knihy.nic.cz#zoo.

Otisk prstu

Otisk prstu může napomoci kriminalistům dopátrat zloděje, ale také jej lze použít k odemknutí svého chytrého telefonu či vybraných aplikací. Uplatnění však může najít i jinde, např. při odemčení budovy, trezoru a dalších cenností. Otisk prstu každého člověka je totiž jedinečný.

Patch

Patch neboli záplata označuje kód, který slouží k opravám či vylepšení programu a aplikací. Vývojáři vydávají patch např. za účelem zajištění vyšší bezpečnosti nebo k úpravě některých funkcí programu. Nový patch bychom neměli ignorovat a co nejdříve si ho nainstalovat, abychom snížili riziko zranitelnosti svého mobilu, tabletu či počítače a chránili ho před proniknutím nebezpečného softwaru zvenku.

PEGI

PEGI je anglická zkratka pro „Pan European Game Information“ (evropský ratingový systém počítačových her). Jedná se o systém klasifikace podle věkových kategorií. Má za úkol chránit nezletilé děti před aplikacemi, které jsou svým obsahem nevhodné pro určitou věkovou skupinu. Označuje se číslicemi 3, 7, 12, 16 a 18. Např. hra, jež je vhodná od 7 let, se označuje zelenou číslicí 7. Více informací naleznete na www.pegi.info.

Phishing

Phishing vznikl kombinací slov fishing (rybaření) a phreaking (napojení se na cizí telefonní linku). Jde o snahu počítačových podvodníků získat citlivé osobní údaje, jako jsou hesla k účtům, čísla platebních karet, rodná čísla atd. Šíří se podvodnými e-mailovými zprávami, jež obsahují odkaz na falešné webové stránky, které se však tváří věrohodně (např. webové stránky banky).

PIN
3842

PIN

PIN slouží např. k zabezpečení chytrého telefonu, tabletu, SIM karty, platební karty aj. PIN vytvářejte tak, aby na něj ostatní nemohli snadno přijít. Největší chybou je zadávat čísla v řadě za sebou jako 1234 nebo dle data narození.

158

Policie ČR

V případě závažných forem kyberšikany, kybergroomingu nebo kyberstalkingu (pronásledování) neprodleně kontaktujte policii na lince 158. Obtěžující zprávy však z mobilu či počítače nemažte, abyste zachovali důkazy, které mohou pomoci k usvědčení pachatele.

Poloha

Chytrá zařízení umožňují určování polohy prostřednictvím GPS. To se hodí třeba v případě, když chceme najít restauraci v okolí nebo zapnout navigaci a zjistit, jak se k vybranému bodu na mapě dostaneme. Na sociálních sítích se však z bezpečnostních důvodů doporučuje polohu nezveřejňovat. Pokud se vám geolokační údaje ukládají automaticky do metadat pořízených fotografií, manuálně je smažte, než je vložíte na internet, ať o sobě neprozrazujete zbytečně mnoho informací.

QR kód

Označení QR pochází z anglického termínu „Quick Response“, tedy rychlé odezvy. QR kód dokáže zakódovat velké množství dat. Můžeme do něj uložit jakoukoli textovou informaci. Nejčastěji se používá pro uložení internetové adresy nebo kontaktních údajů. QR kód si může každý vytvořit sám, např. prostřednictvím qrgenerator.cz. V mobilu jej lze přečíst pomocí čtečky. Pokud není součástí základní výbavy, máte možnost si ji doinstalovat.

Router

Router je zařízení, jehož prostřednictvím se lze připojit k internetu. Stejně jako mobil a počítač, i router by měl být chráněn silným heslem. Sdružení CZ.NIC vyvíjí bezpečnostní router Turris, díky kterému můžete být ještě ve větším bezpečí (www.turris.cz).

Řetězový dopis

Řetězový dopis představuje zprávu, která obsahuje pokyn rozeslat ji dále pod příslibem štěstí. V případě, že tak neučiníme a zprávu vymažeme, předurčuje nám smůlu či neštěstí. Nenechte se zastrašit a řetězové dopisy nikdy nepřeposílejte dále. Jsou vymyšlené a pokud je vymažete, nic zlého se vám nestane.

Sexting/intimní fotografie

Anglickým termínem sexting označujeme elektronické rozesílání zpráv, obrázků či videí s intimním obsahem. Fotografie či videa jsou pak nejčastěji šířena prostřednictvím sociálních sítí či instant messengerů (Messenger, Viber, WhatsApp...). Zapamatujte si, že své intimní partie bychom vůbec neměli před fotoaparátem telefonu odhalovat, natož takové fotografie někomu posílat.

Sociální sítě

Sociálních sítí je celá řada a stále vznikají nové. Mezi nejznámější patří Facebook, Instagram, TikTok, Twitter, ale řadí se mezi ně i instant messengery, jako je Messenger, Snapchat, Viber, WhatsApp a další. Profil na sociálních sítích si mohou děti v České republice založit až od 15 let, pokud jim k tomu rodiče nedají souhlas dříve.

Spam

Za spam se nejčastěji označují nevyžádané reklamní e-maily, SMS či zprávy na messengerech propagující různé zboží a služby. E-mailové schránky většinou umožňují tyto zprávy odhalovat a automaticky je ukládají do speciální složky, odkud se po několika dnech samy mažou.

Tablexia

Tablexia pochází z dílny sdružení CZ.NIC. Jde o vzdělávací aplikaci na podporu rozvoje kognitivních schopností, jako je paměť, koncentrace, pozornost, řečová funkce, rychlost myšlení či schopnost pochopení informací. Je určená nejen pro děti s dyslexií na druhém stupni základních škol, ale i dětem, které si rády zahrají zábavnou hru. Více informací naleznete na www.tablexia.cz.

Trojan

Trojan neboli trojský kůň je jedním z druhů malwaru (škodlivého softwaru). Svůj název dostal podle trojského koně z řecké mytologie, který pomohl Řekům obelstít Trójanu. Stejně jako řeční vojáci pronikli za brány města ukrytí v dřevěném koni, jenž měl být darem bohyni Athéně, i tento počítačový virus se může skrývat ve zdánlivě neškodných souborech, např. v e-mailových přílohách, v bezplatných aplikacích, hrách či filmech.

Videokonference

Videokonference je zvukové a obrazové spojení dvou či více stran, které umožňuje vzdálenou komunikaci a sdílení prezentovaných dat. Bývá využívána ve firmách, ale také při distanční výuce na školách. V současné době existuje mnoho platform (technických prostředků), jež zprostředkovávají videokonference, např. Google Hangouts Meet, Jitsi Meet, MS Teams, WebEx.com, Zoom.us a další.

Virus

Virus je zákeřný program, který se pokouší vniknout do vašeho počítače, tabletu či mobilu. Původně šlo jen o program, jenž se dokáže sám šířit bez vědomí uživatele. Dnes se však tento pojem používá v širším významu. Označuje se jím veškerý malware neboli škodlivý software – viry, červy, spyware, adware, ransomware, phishing, trojské koně a další. Viry se mohou nacházet v příloze mailu, nebo na ně můžete narazit kdekoli jinde na internetu, například i ve stažené aplikaci.

Wi-Fi

Wi-Fi pochází z anglického spojení „Wireless Fidelity“ a označuje bezdrátové připojení k internetu. Narazíme na něj téměř kdekoli – v restauraci, v hotelu, v tramvaji, na zastávce, v obchodním centru.

Dejte si však pozor na nezabezpečené Wi-Fi sítě. Pokud se potřebujete přihlásit např. do svého elektronického bankovníctví, nedělejte to v obchodním centru, ale raději počkejte, až dorazíte domů. Tam máte jistě Wi-Fi zabezpečenou.

Zabezpečený profil

Abychom chránili své soukromí na sociálních sítích, měli bychom dbát na zabezpečení svého profilu. Z nezabezpečeného profilu se totiž dá pomocí zveřejněných postů, komentářů či fotografií zjistit mnoho informací (bydliště, škola, zaměstnání, koníčky atd.) a ty následně zneužít. Dále může na základě zveřejněných informací dojít ke krádeži identity, což okradeného zbytečně poškodí a připraví o dobrou pověst. Pokud se tomuto riziku chcete vyvarovat, nastavte si profil jako soukromý a pečlivě zvažte, komu virtuální přátelství s vámi dovolíte.

Závislost

Závislost si můžeme vybudovat i na tzv. virtuálních drogách – sociálních sítích, instant messengerech, virálních videích, počítačových hrách apod. Tento druh závislosti označujeme jako netolismus. Nadměrné používání internetu narušuje duševní i tělesné zdraví a sociální vztahy, což může následně zapříčinit například potíže ve škole či v zaměstnání. Dojít může také k finanční ztrátě.